

ПОСТАНОВА КОЛЕГІЇ ГОЛОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

Про внесення пам'яток до Червоної книги культурної спадщини України

Колегія Головної ради Товариства
ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Підтримати пропозицію Київської міської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури про внесення до Червоної книги культурної спадщини України пам'яток історії та культури м. Києва:

- Особняк на вул. Шовковичній, 17/2 ("Шоколадний будинок", колишній Палац одружень (арх. В. Ніколаєв), пам'ятка арх., історії, мистецтва);
- Будинок родини Сікорських на вул. Ярослав Вал, 15. У 1889–1912 рр. в цьому будинку мешкав Ігор Сікорський, всесвітньвідомий авіаконструктор (пам'ятка історії);
- Житловий будинок на вул. Саксаганського, 34. Одна з кращих споруд у забудові вулиці поч. ХХ ст. (арх. Ф. Троуп'янський, пам'ятка арх., історії);
- Будинок на вул. Костянтинівській, 5. Колишня Духовна семінарія. Будівля добудована у другій половині ХІХ ст. (1874–1876 рр.) (арх. М. Іконников, пам'ятка арх., історії);
- Садиба міська (1909–1910 рр.) на вул. Лютеранській, 32 (прибуткові будинки, 32-а, 32-б) (арх. Ф. Олтаржевський, пам'ятка арх., історії);
- Житловий будинок на вул. Михайлівській, 10 (кінець ХІХ ст.), в якому містилася редакція газети "Громадська думка", журналу "Нова громада" (арх. М. Казанський, пам'ятка арх., історії);
- Будинок на вул. Івана Мазепи (колишня Січнєвого повстання), 11. В минулому прибутковий будинок Микільського монастиря (1910 р.) (арх. Є. Єрмаков, пам'ятка арх., історії);

- Будинок на вул. Набережне шосе, 4. Двоповерховий дерев'яний будинок, прикрашений чудовим різьбленням (1878 р.). Належав Київводоканалу. Зараз — у напівзруйнованому стані (арх. А. Геккер, пам'ятка промислової архітектури);
- Будинок на вул. Набережне шосе, 8. Колишня нижня машинна станція Київського водогону (кінець ХІХ ст.) (пам'ятка промислової архітектури).

2. Звернутись до державних пам'яткоохоронних органів з вимогою вжити невідкладних заходів з приведення названих пам'яток до належного стану.

3. Передбачити в пам'яткоохоронних програмах Товариства на 2010 рік підготовку до видання Червоної книги культурної спадщини України.

Голова Товариства,
академік НАН України **Толочко П. П.**

Вчений секретар Товариства,
кандидат історичних наук **Титова О. М.**

м. Київ, № 42/3, 13 лютого 2009 р.

До наведеного скорботного переліку, на жаль, можна (й треба) додати ще десятки київських адрес – для цього не обов'язково бути фахівцем-пам'яткоохоронцем. Досить здійснити пішохідну подорож вулицями й подвір'ями старого міста. Майже у кожному кварталі зустрічаємо факти злочинно байдужого ставлення до історичної спадщини: гарні добротні споруди, побудовані наприкінці ХІХ – на поч. ХХ ст., стоять обшарпані, розорені й сумно дивляться сліпими очима-вікнами, тихо конаючи під вітром і дощами. Таку невеселу прогулянку стародавнім Києвом здійснила журналістка, яка давно переймається архітектурною спадщиною столиці, Ірина Карманова. Її репортаж ми розмістимо в наступному номері журналу.

Серед довгого списку історично значущих об'єктів, що потребують негайної допомоги, є справжні шедеври, призначення яких – бути справжньою окрасою міста, предметом гордості киян і привабливим об'єктом захоплення для численних гостей міста.

Н таровинний особняк на розі вулиць Шовковичної й Пилипа Орлика відомий серед загалу як Шоколадний будинок. Цю назву він одержав за традиційно брунатний колір і численні скульптурні оздоблення фасаду, що наче й насправді зроблені з дорогого фігурного шоколаду. Колись він був однією з архітектурних перлин аристократичних Липок, а сьогодні, на тлі любовно відреставрованих споруд-сусідів (як от розташований поруч т.зв. особняк Ковалинського, у

недалекому минулому – приміщення МЗС, а нині фонд колишнього Президента України Леоніда Кучми "Україна"; трохи далі вулицею П. Орлика – Кловський палац з оновленим розкішним фасадом і не менш розкішними залами для розміщення служб Верховного суду України) виглядає занехаяним і кинутим напризволяще пасинком, що вирізняється серед інших будівель хіба що полущеними стінами та брудними, а подекуди й вибитими шибками.

Цей невеликий палац (бо збудовано його у стилі справжнього італійського палаццо) має довгу й надзвичайно насичену подіями історію. Його автор – один із найвизначніших київських архітекторів другої половини ХІХ ст. В. М. Ніколаєв. Замовник – не менш знаний у Києві багатий підприємець і щедрий меценат, громадський діяч С. С. Могильовцев (досить сказати, що на його кошти було побудовано Педагогічний музей у Києві, лікарню на 40 місць, він брав участь чи не в усіх міських благодійних акціях); у післяреволюційний період тут жили працівники ВУАН, потім, після капітального ремонту, хазяїном особняка став НКВС; перед війною в будинку було розташовано Всесоюзне товариство культурних зв'язків із закордоном, а з 1960 по 1980 рр. групові фотографії у білій залі й на мармурових сходах стали обов'язковими реліквіями сімейних альбомів багатьох киян – тут розміщався міський Палац одружень; нарешті, у 1989 р. будинок передали Дитячій картинній галереї¹. Окрім непересічної історії та імпазантного фасаду, будинок має справжні скарби, сховані за солідними зовнішніми стінами – такого колоритного ансамблю вишуканих інтер'єрів у Києві годі шукати. Зали другого поверху особняка задумано хазяїном і блискуче втілено архітектором (ось де у повній мірі виявився талант В. Ніколаєва-художника) у різноманітних художньо-історичних стилях. Розкішний ренесанс, витончене французьке бароко, екзотичний мавританський, яскрава стилізація російського стилю, новий на той час модерн – симфонія фарб, скульптурного декору, вишуканих вітражів вражає і захоплює.

Споруда за свій довгий вік пережила декілька ремонтів і реставрацій: остання розпочалася у 1989, але не була завершеною – у 1996 р. роботи призупинили через відсутність коштів. На той час було відремонтовано й реставровано близько 70 відсотків площ дру-

¹ Ольга Друг, Дмитро Малаков. Особняки Києва. – Київ, 2004.

гого поверху. Реставрація про-
водилася ретельно, з усіма не-
обхідними науковими до-
слідженнями, на об'єкті працюва-
ли найкращі реставратори. До-
сить сказати, що для розкриття
автентичних розписів стін було
знято від 8 до 20 шарів тиньку –
відкрилися оригінальні художні
композиції, і реставровані зали
постали у первісному рокішному
вбранні. В усіх приміщеннях бу-
ло відновлено й паркетне пок-
риття підлоги з цінних пород де-
рева. А далі...

Реставраційні роботи фак-
тично треба розпочинати спо-
чатку, адже будинок простояв

без допомоги довгі 13 років.
Протікав дах, у стінах з'явилися
тріщини, місцями вже обсипа-
ється фарба, на першому по-
версі ось-ось впадуть балки пе-
рекриття. За новим коштори-
сом для наведення ладу в
унікальній пам'ятці необхідно
від 10 до 35 млн грн.

Весь цей час будівля перебу-
ває на балансі Головного уп-
равління культури Київської
міської адміністрації. В ньому
розміщується (фактично, в одній
кімнаті першого поверху) Дитяча
картинна галерея. Щорічно
КМДА обіцяє виділити кошти
для завершення ремонту й

відкрити галерею для відвіду-
вачів. Періодично видаються
відповідні розпорядження, де
вказуються терміни відкриття,
але жодного разу гроші так і не
було виділено: руки реставра-
торів так і не торкнулися ані
зовнішніх стін, ані внутрішніх
приміщень. Проблиск надії
з'явився у 2008 році, коли бу-
динок включили до списку
об'єктів, які потрібно відрестав-
рувати до Євро-2012. Головне
управління культури підготува-
ло й подало заявку на фінансу-
вання, але черга так і не дійшла
(щоправда, пообіцяли на нас-
тупний рік).

Сьогодні з'явилася нова перспектива у справі порятунку пам'ятки – 2 квітня нинішнього року за поданням комісії з питань культури ухвалено рішення Київської міської ради щодо передачі "Шоколадного будинку" Київському музею російського мистецтва для розміщення фондів колекцій. Відповідний проект підтримали 113 депутатів із 117 присутніх у залі засідань.

Голова постійної комісії Київради Олександр Бригінець повідомив, що Дитячу картинну галерею буде реорганізовано й приєднано до музею як філію з обов'язковим збереженням всього її майна. За його даними, в проекті рішення мова йде про загальну площу приміщень біля 1,3 тис.кв.м. Як підкреслив О. Бригінець, це рішення робить майже(?) неможливими спроби окремих зацікавлених осіб звільнити особняк, позбувшись якимось чином дитячої галереї. Мовляв, філію авторитетного музею виселити з пам'ятки історії та культури буде значно важче. Хотілося б вірити...

Викликає деяку тривогу, що у забезпеченні реставраційних і ремонтних робіт велику надію покладають на "успішний щодо питань фінансування" музей російського мистецтва. Але ж хіба ті суми, що озвучено в кошторисі, під силу навіть досить заможному музею? Мимоволі виникає питання: а що, як музей не впорається з надтяжким завданням? Чи не з'являться нові (або старі) претенденти на ласий об'єкт нерухомості у надзвичайно престижному районі столиці?

Фоторепортаж В. Чешко